

לא יעשה כלן אחר מוחו לא יוכל לעשות • כמשה"כ
 אשר פריו יתן בעתו כ"ל הדקים המה דמיון חילון
 השתול • ואמר פריו כי אם יעשה הכל שלו • ואמר
 בעתו בעת הראוי היום לעשותם ולא למחר :

מי שהוא צלל מעלות ועכ"ז אינו מרגיש לחוס
 כלל ורוחו נמוכה זה יקרא צבס עניו • ולפי רוב
 וגודל המעלות אשר לו לפיהן ישו ערך גדול ענותו
 ואם יש שני בני אדם אשר להאחד יש לו שני מעלות

קינין ופתחי גדה כו"י בא
 להכמיש את האומרים
 כי מה חועלת יולא מעיני
 שלמוד מה שאפשר שלא יבוא
 לידו לפסוק דין מחוך משנתו
 כל ימי חייו אך תקופות
 הן עיקר חכמתם וצניחם
 לשני העמים וגו' • לז"ל
 כי נהפוך הוא כי חלו אך
 פרפראות נקראו וקינין ופ"י
 הן גופי הלכה :

בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות
 פרי : יח ר' אליעזר (בן) חסמא
 אומר קינין ופתחי גדה הן הן גופי
 הלבנות (נד) תקופות וגמטריאות
 פרפראות לחכמה : רבי חנינא וכו'

פ ר ק ד

א בן זומא אומר איזהו חכם
 הלומד מכל אדם שנאמר
 (תהלים קי"ט) מכל מלמדי השכלתי •
 (ה) איזהו גבור הכובש את יצרו
 שנאמר (משלי ט"ז) טוב ארך אפים
 מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר •
 (ג) איזהו עשיר השמח בחלקו
 שנאמר (תהלים קל"ח) יגיע כפיך כי
 תאכל אשריך וטוב לך (ג) אשריך
 בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא •
 איזהו מוכבד המכבד את חבריו
 שנאמר (שמואל א' ג) כי מכבדי
 אכבד ובוזי יקלו :

ולחשי שלשה מעלות אף כי
 שניהם מפלי רוח צבסה פכ"ז
 השני הוא עניו יותר מהראשון
 ואם יקבלו כל המעלות צליש
 אחד ועכ"ז יחזיק בענותו
 החמימה הוא העניו יותר
 גדול • והנה כל המעלות
 שצבוסם נכללים בחלו השלשה
 חכמה • גבורה • עשיר • וז"ל
 חין השכינה שורה אלה על
 גבור חכם ועשיר ואעפ"כ
 הוא עניו • כי הוא העניו
 האצתי • חבל לא שיהי' עלם
 מעלות חלו נלרכים לענין
 השלחה שכינה עליו • וכנאמר
 ירמיה הנביא (פ' כג) אל
 יתהלל חכם וגו' השכל יודע
 אחיו וכנ"ל • וזה שמצב כלן
 התנא כל השלשה מעלות
 וענוה עם כולם • ואמר חיזהו
 חכם אשר חכמתו נחשבת
 למעלה אם הוא עניו עי"ז
 ואינו מחזיק ח"ע בחכמתו
 לכל לראש כ"ל הוא לומד
 מכל אדם אף מהקטן ממנו •
 וכן חיזהו גבור שגבורתו
 נחשבת למעלה אם הוא נלכס
 וספל ואינו מחזיב גבורתו
 כ"ל לכבישת יצרו ולא יתנצר
 על חלושי כח יותר ממנו •
 וכן חיזהו עשיר אשר יחשב
 למעלה זה השמח בחלקו
 ר"ל שאינו מחזיב ח"ע שהוא
 ירום לבבו מחזין העניים כ"ל
 הוא חושב שמנו ה' בצורת חנינה ושמה בחלקו •
 ועד"מ

מצפה ירושע (נד) תקופות וגמטריאות כו' •
 סקוניה צווס"מ (פ"ד פ"ח) סיקוני
 וזכר סיקון כ"ז (פ"ה פ"ח) וע"ג סיקונו ופ' סיקון פ'
 (ק"ט ע"ג) :

פרק ד (ה) איזהו גבור כו' • [תמיד פ"ד
 ל"ג] ועיין מדרש סיר ספירים רכס
 י' ג' ע"ג • וכל דוק נתלס כהס • ומדרש פתחמא
 ויקרא ח' וצו רכוסינו חיובו גבור כו' • מדרש משלי פ"ו
 (י"ז פ"ג) תמן חניקן חיובו גבור כו' • מדרש שמואל
 פ"ה (פ"ג פ"ג) וז"ל סנה רע"מ (נ"ח פ"ח) סיקוני
 וזכר סיקון כ' (פ"ז פ"ג) סיקון כ"ל (נ"ח פ"ג) •
 (ג) איזהו עשיר כו' • [תמיד פ"ד ל"ג] וע' שנת
 (כ"טו) נכס"י • מדרש מדבר רכס פתוס פ' כ"ד •
 (ג) אשריך בעוה"ו כו' • [בכטוס ח"פ"ח] חולין (פ"ד) :

פרק ד בן זומא אומר
 איזהו חכם
 כו' איזהו גבור כו' נראה
 כסמך דברת קדשו על דרך
 מאמר חז"ל (נדרים ל"ח) חין
 השכינה שורה אלה על גבור
 עשיר חכם ועניו • ולכאורה
 יפלא למה יגרע הליש אשר
 עוד קודם ילירחו נגזר עליו
 בגזירת העליון יח"ש שיהי'
 עני או חלס כמבואר בגדה
 (פ"ו) סיפה זו מה שהא עליו
 גבור או חלס חכם או טיפס
 עשיר או עני ע"כ ולמה לא
 יתן ה' רוחו עליו כיון שהוא
 ראוי לשכינה ע"י מעשיו • אך
 יבואר כי העיקר הוא לזכות
 להשראת השכינה הוא רק
 ע"י ענוה וקמבואר בחז"ל
 (פ"ג י"ג) זהירות מציאה לירי
 זריזות כו' עד ענוה מציאה
 לירי כו' רוב"ק והנה מי שאין
 לו מעלות אף אם יספיל עמלו
 כי צמח נחשב הוא שאין לו צמח להחנאות • חבל

ועד"מ אמר בחלקו כי האיש אשר לא יחשוב העושר למעלה ויסתפק אך כדי לרבו השאר יראה לנחו חולרות למעלה לחלקם לזדקה ולא יעזוב לאחרים חילו כמאמר מונבו ב"ב (יא"ט ע"ב) חני גנותי לעמני אשר אך זה חלקו לעמנו . וזוה יסתח בשערו :

ונעמיק לבאר עוד חזוהו חכם הולמד מכל אדם עפי"מ"ט חז"ל (ברכות נ"ה) אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר יבב חכמה לחימין וגו' . ואמרו (ס"ט מ"י) שלא כמדת הקב"ה מדת בו"ד כו' מדת הקב"ה כלי מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק . ולריך להבין ח"כ ראשית החכמה ממני יראה הלא הקב"ה נתן לו גם הראשונה ומתחילה מפאת עלמו הי' סכל גמור ומ"מ השי"ת נתן לו חכמה . אך יובן כשנקדים דברי חז"ל (שנה ל"א) אין להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד שנא' ועתה ישראל מה ה' אליך שואל מעמך כ"א ליראה וכתיב ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה שכן בלשון יוני קורין לאחת הן עכ"ל / נראה כי היראה לבדה היא חכמה ובלעדא אין חכמה . ושלמה אמר בחכמתו (משלי ט') תחלת חכמה יראת ה' ובתחלים (ק"א) ראשית חכמה יראת ה' הנה היראה היא ראשית מעלת החכמה וק"ה אחד ממנה . והנה סונוו בזה כי הנה היראה אשר גם היא נקראת חכמה בכחוב חספר להשיג מעמנו וכמ"ס חז"ל (ברכו ל"ג) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר מה ה' אליך שואל מעמך כי אם ליראה . ולכאורה הלא הבחירה נחונה למאוס ברע ולבמור בצבוב גם בכל מלות ה' ולא רק ביראה . (וגם בזה הפסוק כתוב שם ג"כ שאר מלות) . אך יבואר כי עיקר הכל הוא היראה אמיתית מהשי"ת ועל ידה עוזרו הקב"ה וחונן אותה דעה והשכל להשיג החורה והמאזה חוקים ומשפטים ללמוד ולשמור ולעשות ולקיים ונותן לו חכמה וז"ש אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה . ר"ל היראה שגם היא נקראת חכמה וכנ"ל . וז"ש כלי מלא מחזיק כלי ריקן אינו מחזיק כי הנה לפמ"ס היראה היא חכמה ראשית לכל החכמות אשר אחריה כולם נמשכות . וז"ש ראשית חכמה יראת ה' . כי בלא יראה אין חכמה מחקימת אך יראה בלא חכמה גם היראה אינה

נחשבת לבלום כי היראה הוא כמו כלי בית קיבול שחחקיים בה החכמה . ובלא חכמה היא ככלי ריקן ככלי חין חפץ . וז"ש כלי מלא מחזיק . כי כל אשר יוסיף להתחכם יוסיף חת כח בהיראה והיראה מוסיף כח בחכמה . [ע' נס"ח שער ד' ס"ה ב' ע"ד בהג"ה] ח"כ איפוא עיקר הכל הוא היראה . וז"ש צוהר יראה דלית ל' לבר נש למדחל קמי' מארי' בנין דליהו רב ושליט עיקרל ושארל דכל עלמין . פי' כי זהו העיקר והשורש דכל עלמין וכנ"ל . [ועד"מ פי' מ"ס (בראשית ט') ומוראכם וחתכם יהי' על כל חית הארץ . היינו שמהיראה של האדם יומשך יראה על כל] :

והנה בעניני היראה כמה סוגים גדולים עד אין חקר . אך היראה המוכרת היא מ"ס ריב"ז (בנדרות כ"ח) י"ה"ר שיהי' מורא שמים עליכם כמורא בו"ד חדע שכסאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם . והוא היראה מלד הבושה כמאחז"ל (מדרש ר') ובצבור תהי' יראתו על פניכם לבתי תחטאו זה הבושה . כי יבוש ויכלם מיולדו העומד עליו תמיד ולית אחר פנוי מיני' ואם הי' אדם לגדול לא הי' עושה וחיך יעשה כשהוא עם המלך ממהקב"ה במלכותו . וכמבואר בהגהות רמ"א באו"ח (ס' א' סע"א) . וזאת היראה חוביל ודאי לסור מרע ולהשמר משה יקוש . אבל עוד יש בושה גם צעת עשיית המאזה כי הנה לא כאשר ידמה האדם כי טוב גדול הוא עושה צעשותו חזיה מאזה או לומד תורה ורואיו לו בצד זה לירש עולם ומלוואה . אך באמת והסוף הוא כי גדולה ומשיבות היא לנו שזכינו לזה לקיים מצות ולהגות בצורתו כמו שאנו אומרים אשר קדשנו במצותיו וקרבתנו מלכנו לעבודתך . ובכל עת שאדם עושה מאזה או לומד יכנע מאוד כי צמה כמו גדול שבה להדבק עם המלך ה' צבאות בתורה אשר היא שעשועיו והוא לא תאר לו ולא הדר לו לעמוד בהיכל מלך מקדש ה' . ואף אם הי' זך מפשע ומנוקה משון מה מטשו ומכ"כ כי יבוש מחטאיו ופשעיו נגד ה' המרומומו . כי על כן יקבל לעזוב דרכו משהה ובל יבוש עוד לכסלה ויבקש מלח ה' שיעזרו אך בחסדו להשיג התורה ולידע שומקה וישים אל לבו כי גדול הוא מצקש הלא

ע"ו צלמו שהיה לו מדת הנושה וזה שהיה כה"ג .
 ח"ט לו משה לבן נבחרת כלומר בשביל כך למה שאהה
 גוש לסיך נבחרה לכה"ג בשביל שגלוהך בעיניך . והארץ
 עוד הרבה נבחרו לגלות] כי בן דורש ה' מאלהו שלא
 נוכל להתרחק חלילה מן החורה והעבודה ע"י
 הנושה . רק שידע בלבבו כי יש לו ליבוש וליכלס
 הרבה ואך רחמי השי"ת קרצבו לעבודתו . וכן
 ציהושפט הוא חומר (ד"ה ב' י"ו) ויגבה לבו צדרכי
 ה' . כי לרוב נמיכת רוחו כאשר היה צא לעבוד
 עבודה ה' אז הגיט דעתו ע"ד המדרש הג"ל
 הגיטי דעתך כנ"ל :

ו"ט המשנה הזוהו חס: מעלמו . שהקב"ה יתן לו
 חכמה כנ"ל יביט חכמה לחכימין כמחזו"ל
 ופירשנו לעיל דהיינו היראה שנקראה ג"כ חכמה
 אשר זה ביד האדם ופי' כי היראה המוכרחת היא
 עכ"פ ע"י הנושה צהכיר שפלת ערכו והוא הלומד
 מכל אדם . וכמ"ס כי יתשוב האדם כי לא בכה
 תכונתו וגדלו השיג בחורה כ"א ע"י עמלו מליאה
 מלא כנ"ל . כי על כן הוא לומד מכל אדם . כי אף
 שהכירו קטן ממנו עכ"ז הלא מליאה יכול הקטן
 למלוא כגדול והשי"ת יזמן להקטן למלוא מה
 שלא ימלא הגדול . ולפמ"ש לעיל כי היראה הוא
 בית קיבול לחכמה וכל מה שמוסיף ביראה מוסיפין
 לו בחכמה ח"כ הוא לומד מכל אדם אף מן הקטן
 ממנו כי אולי ביראת ה' הוא גדול יותר ממנו וח"כ
 הוא משיג ע"ו חכמת החורה יותר . וזה אמר
 כי עדותיך שמה לי . ר"ל החורה היא המדברת
 וממלאת שלמה לי בלימודי והיא המלמדת אותי
 ולא אני :

והנה עיקר עושה לא לבד מה שהאדם נרץ לקבל
 עליו עלבויות וסבלנות וכדומה כ"א שגם
 בלבבו יתשוב שאינו נחשב לכלום נגד הפחות
 שבאנשים . שאף אם חכם הוא וירא צעניו עכ"ז
 אולי לפי שכלו ותכונתו לא עמל עוד ולא טרח
 כראוי . והפחות שבאנשים לפי שכלו ותכונתו אולי
 עמל הרבה יותר והתכשר במלאכתו יותר מדאי .
 וכן פי' הרמב"ן (שמות ד') שלח נא ביד השלח ר"ל
 ביד מי שתשלח טוב יותר מאשר תשלח ע"י כי
 אני הוא הגרוע מכולם . וכן אמר דוד המלך ע"ה
 וטע

הלא אם מבקש עני מנדיב משפלות עפר ירוממוהו
 וצין נדיבים יושיבוו בכמה נמיכות רוח ודכין לב
 הוא מבקש כוחת ובושת פניו תכסו . ומכ"שכ
 בקשת הבנת החורה הדעת והצינה מהשי"ת אשר
 זה הוא יותר יקר מכל יקר התבל ומלוזה הארץ
 והדרים אלקי חלפים ככה . ואם ככה יתשוב הלא
 יבוש ויכלס צהחננו חנוו מאתך דעה . השיבו
 לתורחך . וכשיעזרו ה' בזה יוכל שזכה מתזה
 רבה מאל ה' ולא בכתו גבר . וכזה דיבר שלמה
 הע"ה (משלי ח') כי מולאי מלא חיים ר"ל מי
 שמחזיק אותי למליאה בזה מלא חיים כי חיים הם
 למולאיהם למי שמצין כי לא על ידי עולם שכלו
 והשתדלו הכינה ותקרה כ"א ע"י עמלו עזרו ה'
 ומליאה מלא . וכמחזו"ל (מגילה ו'): יגעתי ומלאתי
 תלמיני . ר"ל אחר שיגע בחורה עכ"ז ילמני כי אף
 מליאה מלא . אבל יגעתי ולא מלאתי . ר"ל אם ילמני
 כי אף על ידי היגיעה השכיל ולא מליאה מלא
 אל תלמיני . ולהיפך גם כן לא יגעתי ומלאתי אל
 תלמיני . כי ח"ל למלא כ"א אחר היגיעה . אז
 מזכרה ה' ומולא :

ובן מניו בראשונים שהיה מתביישים צבוחם
 לעשות מלוא . צאמרס מה לנו כי צלנו
 להקרב עד הלום אחרי מרינו . ואף כי בגנותיהם
 היה דקה מן הדקה . אהרן לא ראה להקרב אל
 המזבח . כמחזו"ל ע"פ (שמיני ט') קרב אל המזבח .
 שהיה אהרן בוש וירא לגשת אל משה למה אהה
 בוש לבן נבחרת ע"כ . ומיראתו ומצתו מהטח
 העגל רמוז ח"ל כי נדמה לו על המזבח כדמות
 עגל ר"ל כי חטאתו נגדו היה תמיד אף כי קטן
 חטאתו עד כי חל . וכמשחז"ל (סנהדרין ז') ראה
 מור שצבוח לפניו אמר אי לא שמענא להו השחא
 עבדו לי כדעבדו בחור ומקיים כי אם יירג
 צמקדש ה' כהן וכביא ולא הוי להו תקנחא לעולם
 כו' . עכ"ז היה בוש מאוד לקרב אל המזבח עד
 שאמר לו משה לבן נבחרת . וכמשחז"ל צמ"ר משל
 לאשה שתקדשה למלך והיתה בושה ח"ל אחותה
 הגיטי דעתך כי לבך תקדשת לו . [הג"ס מן המחבר
 הגאון מוהר"ן ז"ל . כי על ידי הנושה שהיה אהרן ירא
 נשח לאמר מי אנכי שאגש לפני הקב"ה להיות כה"ג

(שמואל ב' ו') ועם האמהות אשר אמרת עמם. אכזבה - כי המה יקרים בעיני ה' יותר ממני וכבוד הוא לפני כאשר המה מכבדים אותי - זהו אמיתת גדר ענוה - אך אם יתקב בעיני עמנו עמוס ורוב הגם שימריח עמנו לסבול טלבונו ושאר דרכי ענוה כדי לקיים המלוה עהכ"ח בפיסה יתבו ולבס לא נכון - כי כל ענוה הוא שלא יחזיק ח"ע שבא למדת ענוה כ"ח יתשוב זה שהוא גדול אך שהוא מקיים מלות ענוה כבר ילא מגדר ענוה - כללו ש"ד - כי השניו האמתי חין מחזיק ח"ע שהוא מקיים מלות ענוה כ"ח יתשוב שעדיין הוא מהגאה יותר מדלי - וגם לבד שיזהר שלא יהיה לו בלבו שום גאווה וגבהות שלזה בודאי חין שום מצוה בעולם שיזכה להשגת החכמה כי מי זה הפתי וכסיל שיחשוב שבגדלותו וגבוהותו חכים יתקרי - כ"ח לריך עוד להתרחק שלא יהיה העולם נוהגים בו כבוד כי חף אם הוא מלך טהרת לבו היה שפל רוח ולב נשבר אך אם בני אדם נוהגים בו כבוד בכל עת ורגע זה ג"כ מניעה גדולה מאוד להשגת החכמה ועבודה כיון שהוא מכובד בין הבריות בהכרח יש לו טרדות ומניעות - ונראה שע"ה התפלל מר צריה דרבינא (ברכות י"ו) ונפשי בעפר לכל תהיה פתח לבי בחורתיך וגו' - היינו שחיה נפשי נחשבת לכל הבריות כעפר ממש שלא ינהגו בו כבוד ואז יכול להיות פתיחת לב בחוריה ולרדוף אחר המלות - וחף מי שבני אדם מכבדין אותו בטל כרחו עכ"פ לריך שיקבע בלבו שאין בו שום מעלה ולא יתפעל מלומה מהכבוד אפי' כמוט השערה - ואיזהו חכם הלומד מכל אדם - ואין לו בלמת שום כבוד וגדולה וכנ"ל - [הג"ה או יאמר הלומד מכל אדם - אפי' מהתנא שדבריו אינם להלכה עכ"ל יכול ללמוד מסברתו תוצאות חיים להלכה במקום אחר - נע"ל אמר (לקמן מ"ג) שאין לך אדם שאין לו שום - כי לפתיד יהיה הלכה ככ"ס וגם עכשיו אין לך דבר שאין לו מקום אם דבריו דמיוס כאן עכ"ל סברתו נכונה וטובה נמ"א - אך לזה לריך להיות חכם לדעת להשכיל בזה] :

איזהו גבור הכובש את יצרו וכו' - ג"כ ע"ד הנ"ל כי חמסם ביד ה' לאזור חיל לנכשלים -

כמ"ס חנה (שמואל א' ב') קשת גבורים חתים ונכשלים אזור חיל - רק הגבורה שהיא ביד האדם היינו הכובש את יצרו - ואמר הכובש כו' - ע"ד המבואר בפרק הקדום כי ח"ע"ס שהוא לריך וחסיד גדול לא יתשוב שכבר לבו חלל בקרבו וח"ע עוד להלכה עם הילר כ"ח לריך לכבוש אותו בכל עת ובכל רגע - שנאמר טוב וגו' ומושל ברוחו ר"ל שהיה מושל עליו בכל שעה - ולעולם לריך אדם להרגיז יצ"ט על יצ"ר וידע נכונה כי הוא במאור חמיד וגם כי ינאחמו פעם א' בנסיון גדול לא יבטח ולא ידמה בנפשו כי כבר נלחו לעולם כי בקל ישוב להתגבר עליו - לכן לא אמר איזהו גבור שכבש יצרו - כ"ח יתשוב כנאחט שכבר כבשו ישוב להיות חלק והילר יתגבר עליו ע"י גאונו - רק יהיה חמיד כובש והולך - [ועד"ל ל"ל לפרש הכתוב שמביא ע"י לרליה ומושל ברוחו מלוכד עיר ורליה עדיין הוא מושל וכובשו חף שכבר לכדו ולשון עיר הוא ערה"ס צקהלת עיר קטמה כו' וד"נ] :

איזהו עשיר בו' - כי הנה העושר והכבוד מלפני הש"ת אך ידוע מאחז"ל חין אדם מת וחלי תלווה בידו יש לו מנה מבקש מלחיים - אך מי שמחזק בחלקו וחינו מבקש יותר הוא העשיר מעמנו - ואם יתנו ה' בעושר הרבה ובכבוד הוא לא רדף אחריהם כ"ח הם רודפים אחריו כמ"ס (תהלים כ"ג) אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי - ואמר השמח בחלקו - כי העושר נקרא חמיד רק חלק ולא הכל כי לעולם לא יהי' לו רק חלי רלונו - והוא שמח בחלק שיש לו וחינו מבקש החלק השני מה שזהו בטבע מי שיש לו מנה כו' :

והנה מדרך העולם שמי שהוא חמיד עני ואביון כשהוא מוצא מליאה גדולה ושלל רב בצוהת שעה הוא שמח מאוד ומהלל להקב"ה צפוי ולבו שזוין - אבל בהלריך הזמן כבר נשכח ממנו הרגשות וחינו שמח בעשרו כלל חלל אחרבה הוא מחלואה ויגע חמיד להעשיר עוד כהנה וכהנה והכל חינו מספיק לו - אבל מי שקובע בלבו חמיד שבכל רגע הוא ועשרו ביד הש"ת - וכרגע יכול להיות עני ואביון כמ"ס (תהלים מ"ט) יחד עשיר ואביון - ומחדש חללו השמחה על עושרו בכל רגע כאלו ברגע

ברבע זו השיג העשירות . ו"ש איזוה עשיר השמח לשון הוה ששמח תמיד בחלקו של עשירות וכנ"ל : שנאמר יגיע כפיך וגו' אשריך וגו' . כי המועט הגדול היא השמחה בעשרו . ומי שיש לו רב ומחשיב זה למעט ורלוה יותר הוא מלא

יגון . ואם ישמח בחלקו ואינו יגיע להעשיר . רק מה שאורך לאחילה יגיע כפיך כי תאכל לזה אשריך בעוה"ו וכנ"ל :

איזוהו מכובד וכו' כי מכבדי אכבד

ר"ל אם מכבד כל האנשים ואינו חוקר אם הם פחותים ממנו . כי אומר בלבבו הלא בללם אלהים המה והמה

ברואי ה' וכל מה שברא לא ברא אלא לכבודו ובהכבדי אותם זהו כבוד בוראם . אם כן המכבד הזה הוא מכבד את ה' . והוא המכבד את הבריות מטעם היות כבוד ה' בזה והוא כי מכבדי אכבד . או יפורש איזוהו מכובד וכו' . כי אחול (כחובות י"י) . אפי' למ"ד נשיא שמח על כבודו כבודו מחול מלך שמח על כבודו אין כבודו מחול . כי ככה גדול כבוד המלך בעיני ה' וכנ"ל . ולזה כווננו מלך הכבוד שחולק מכבודו לברואיו . כי רק השי"ת יכול למחול על כבודו ומ"מ כבודו במקומו עומד . וע"פ האלשיך ע"פ ואל מי תדמיוני ואשה יאמר קדוש (שעיה מ"ט) פי' אף מי שתדמו אותו לי ונראה לכם שהוא דומה והוא מט"פ ששמו כשם רבו (כמבואר בסנהדרין ל"ח) : מ"מ יאמר עדיין קדוש לפני . והוא איזוהו מכובד אמיתי מי שיכול לכבד כי מי שמקבל כבוד מחמת איזה סיבה והוא אינו ראוי לו הרי אין לו הכבוד רק בשעה שמקבלו אבל אם יראה למחול ולתת הכבוד לאחר אין לו כלום ודו"ק . ואמר איזוהו מכובד וכו' ובזוי יקלו . שאל יאמר האדם הן אמת שהמכבד את הבריות הוא הנקרא מכובד יותר מכולם אבל אעפ"כ אינו אבחר לעלמי כבוד אחר שאחריים יכבדו אותי ולא שאכבד את אחריים . לזה אמר הכתוב שטעות הוא כ"א יבחר זה הכבוד לא יגיע אליו הכבוד כלל ולא

בן עזאי אומר (ד) הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העברה (ס) שמצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה

מצוה יהושע (ד) הוי רץ למצוה קלה כו' . מדרש במדבר רכס בא"פ וי"ד (ד) ר"מ) פ"ג - מ"ט דרך ארץ וז"ל פ"ג (ס) שמצוה גוררת כו' . ספרי שלח פ"ק ק"ב (פ"ד) כ"ט רבי . וע' לעיל פ"ג מ"א . מדרש דברים רכס בא"פ פ"ג . מדרש מנחמה ויקטל א' . שם ויקטל ו' . שם פ"א א' טו רבתיט כו' . כ"י למדנו כו' .

יתקיים מהשגתו כיון שהוא מצוה בריותו של הקב"ה מלכבדם אלא אדרבה ישבע בחרפה וקלון ו"ש ובזוי יקלו . ולפ"מ לעיל יבואר מ"ש (ירמיה ס') אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' היינו שאל יתהלל שכבר

נקרא חכם וזכה אליו כ"א יחשוב שעדן לא השיג על בזרי' ורודף לשמוע מכל אדם כנ"ל . וכן הנבזר בצבורתו שלא יחשוב שכבר לבו חלל וא"ל ללחוס עוד וכן העשיר בעשרו וכנ"ל . ויפורש עוד משה"כ אל יתהלל חכם וגו' השכל יודע אותי כי אני ה' עושה חסד משפט ולדקה בחרץ כי בללה חפלותי וגו' . ר"ל כי בכל הג' מדות יש

לתקן או ח"ו לקלקל אם אינו נוהג כצורה . אם הוא חכם להרע . ומתגבר על הדיקים . ועשיר קופץ ידו . לז"ל אל יתהלל חכם בחכמתו שאינו עובד ה' זה רק לעלמו מחזיק החכמה ו"ש בחכמתו וכן בכולם . רק באלה חפלותי בעשותו ככ"א מהדברים עבודת קומו . לז"ל חסד משפט ולדקה . ר"ל בחכמה יעשה חסד וילמוד תורה לרבים וצבנורה יעשה משפט ברשעי' . ובעושר לדקה ויאמר השמח בחלקו כו' אשריך בעוה"ו ועובד לך לעוה"ב ע"ד מאז"ל זרשו לכם ללדקה וקלרו לפי חסד . יראה כי לדקה אין שברה רק בעוה"ב . והשכר בעוה"ו הוא רק לפי הנחת העני אם רב ירבה שכרו . ואמר לשון זריעה שכל ירע לבבו בתתו לאחיו האביון . כי הלדקה היא כמו זריעה אשר ממנה ילמית פרי תבואה הרבה [עמ"ס בס"א על משנה י"ב ביהר פחות] כמאמר מונבו ב"ב (י"א) . אני גנתי דבר שעושה פירות . והנה לעיל פי' השמח בחלקו היינו מה שבעלמו ישמח כמאמר מונבו שם אני גנתי לפגמי . כי ממונו יתכן שחצי' יעניו ועזבו . ואמר אשריך בעוה"ו היינו לפי חסד המגיע לעני וכנ"ל אבל זה אינו רק אושר שמאשרין אותו אבל אינו טוב אמיתי ככל הענוגי עוה"ו . אך עיקר הטוב הוא לעולם הבא . וד"ל :

דווי רץ למצוה קלה כו' . כי הגה המלות בורחין מן האדם . ועל כן הזהירו חז"ל

האדם ולרדך להתבונן בחורה לדעת הדרך ילך
 בה. ואחר הירישה בחורה כי נטן הוא אז
 בלכתך לא ירד לעד רק תלך מהרה ותרוץ אחר
 המזוה פן חלילה לא תוכל אחר כך כי המניעות
 והסיבות רבות. ואם תרוץ לא תכשל כי תגלל
 ממכשולי העון ע"ז. וכמ"ש לעיל במשנת כל ישראל
 ע"ש באור המקיף לעושה מזוה. וע"י האור
 מזוה הזה הוא מולל מעבירה. וכן ח"ו להיפך הוא
 אחוז בחבלי השוא ע"ש. וז"ל והוי רך למזוה קלה
 אף אם היא קלה צעידך הלא ע"י תגלל מן
 העבירה. וזהו אמרם וצורה מן העבירה. היינו
 ע"י המזוה ששית כי מזוה גוררת מזוה כו'. ששכר
 מזוה מזוה. המזוה עצמה נותנים לו בשכרה.
 כמצוה במשנת כל ישראל הג"ל :

א יפוש הוא רך כו' שמזוה כו'. ר"ל הרינה ג"כ
 היא מזוה ועבודה תזכה להמזוה. כי אם
 ימתין עלי' מתי תצוה לידו לקיימנה אז ח"ו
 שיקיימנה שהרע חזק מאוד וכן מן העבירה ע"י
 מלות הבריחה יזכה להגלל ממנה. ועבירה ר"ל
 ההתרחקות מזה ג"כ גוררת עבירה :

א יפוש הוא רך למזוה קלה כו'. כי הגה כל
 מיני דאבות הם על דרך החסידות. לך
 זוה הוא רך לא לכוונה השכר רק למזוה מפאת
 היותה מזוה מהאדון המזוה. וכן צעבירה לא
 מהעונש רק מהיותה היפך ראונו וז"ל ששכר מזוה
 מזוה כו'. ויובן ע"ד מ"ש בפ"ב כי ראוי להתפלל
 ביום לרוחניו רק למען שמו יתברך. וכמחמ"ל
 בזמן שהאדם מטעור שכינה מה אומרת קלני כו'.
 וכי עיקר כוונת הבריחה להיטיב לברואיו וח"ו
 יתכן שחיה העבודה ע"מ לקבל פרס עבודה
 גבוה למען יגיע ג"ר להש"ת בהטיבו. ואין לך
 מדה טובה הימנה. אמנם אם מכוין בהקבלת
 פרס להגאחו היא מדה הפחותה שבכולם והבחינה
 לזה אם יאמרו לו עבוד וייטיב לחיבך ולא יראה
 אף שמוצת חבירו הלא ג"כ יבוא ג"ר להש"ת.
 [וכמו שהארכתי בזה בפ"א במשנה אל תהיו כעבדי'
 כו' יש"ש הטיב. וכי רחוקים אהמנו מהמדריגה
 הגבוה והדרך המצטל לע' שלא ע"מ לקבל פרס].
 וע"י הדרך אמר הוא רך למזוה כו' ששכר מזוה

ג"כ

מכילהא נה) כשם שהמזוה לריבין שמור כן המזוה
 לריבין שמור מזוה הבאה לידך אל תחמיילנה. ואם
 צעת שהיא מזויה צידך תעלים עיניך אז תיכף
 תצרח ממך. ואחז"ל (ב"ב ס':) מ"ד רודף לדקה
 וחשד ימלא חיים לדקה וגו' כל הרודף לדקה הקב"ה
 ממליח לו מעות לעשות לדקה רכב"י אמר הקב"ה
 ממליח לו בשי אדם המהוגנין כו'. הראו למופת
 שאף במלות לדקה שאין מזוה כמוה מזויה לרוב
 כי נפשי עניים ומ"מ רק הרודף ימלא כ"ש שאר
 מלות. וצורה מן העבירה. כי צעבירה הוא
 להיפך כי היא רודפת תמיד אחר האדם וממלאת
 עצמה לו שיעשנה. לכן הזהיר שאחר המלות ירדוף
 כמו אחר א' הצורה ממנו. וצורה מן העבירה
 כמו שבורה מן הרודף אחריו ולא יגלל. כי אמנם
 הי"ה"ר מתגבר יותר במלכתו מן הי"ט. כי כן
 יסד הש"ת לאשר מטבע נשמת האדם ושרשו
 יותר ה' נקל לו לשמוע בקול הי"ט כי מי פתי יסור
 ממה"ב מקור מים חיים להצוב בצרות מקור שחת
 כי ע"כ השליט הי"ה"ר להיות שורר יותר למען
 יה' האדם עולו לעשות ראונו זה זה בשוב. והי"ה"ר
 עומד על המשמר תמיד וממליח לו עונות בכל מקום
 מדרך כף רגלו פתאום. וכמ"ש שלמה היא כחתף
 תארוז וגו' ולא בקל יעשה האדם מזוה א' כמו
 שיעשה כמה עבירות והי"ה"ר מסמח עיני האדם
 ומראה לו על טמא טהור על עון שהיא מזוה.
 ולהיפך על טהור טמא ועכ"פ צעיני המזוה שכל
 יעשנה כהונן. ואך התורה היא המאירת עינים
 ממשחי היא כמס"א דוד ע"ה (ההל"ק"ט) נר לרגלי
 דברך ואור נתיבותי. ר"ל הייתי מאיר נתיבותי
 באור החורה ולראות עפ"י החורה מה שהוא מזוה
 ועכ"ל לא סמכא דעתאי עדיין פן אכשל לכל אעשה
 כהונן. לך אמר נר לרגלי בכל מלעד כף רגלי
 הייתי אוהו נר וצודק באורה בצורי ובסדקי הלב
 לכל אסור מלעשות כל דבר כדון כי הגר מועיל
 יותר לבדוק בצורי ובסדקי. והאור מאיר יותר
 בדרך כמחמ"ל (פסחים ז') ע"ש [ועמ"ש לעיל בפ"א
 מ"ג] ולכן אמר במשנה (ד') בדרך חכמה אורתיך
 הדרכתך במעגלי יושב בלכתך לא ירד לעדך ואם
 תרוץ לא תכשל. כמס"ל כי הי"ה"ר מסמח עיני

ג"כ מלוא שהוא ה"ר להשי"ח בהטיבו עם צרוחי וזה רצונו כמו שרצונו בהמטה. וכן להיפך ח"ו שכן עבירה ג"כ לעון יחשב לו על הנער למעלה כצ"כ ולשניה מה אומרת כו'. ויפוש (משלי י"ג) כו לדבר יחבל לו וירח מלוא

הוא ישולם. כי המבזה המלוא קלה ואומר מה יזיק לי. מה מזיק רחיה במקום שח"ל. מה מזיק הרהור רע. לזה יחבל. ח"ד ירח מלוא בהיותה מלוא ח"ק כי קלה היא ישולם לו שכן הרבה :
ואמר הוי רץ למלוא קלה כו'. כי הגה האדם הבורח מדבר המפחידו. לפי רוב הפחד קן יגדל מרולתו חס רב הפחד ירבה מרולתו

ואם מעט ימנע. וכן הרץ לקבל טובה לפי גודל הטובה היא המרווה. ח"ד חס המלך ליוהו לרוץ אז אינו חושש לזיהו דבר הוא רץ כאשר רצונו לקיים ח"ד בעבור לזיו המלך ורץ הוא בכל כחו. וכן חס המלך ליוהו לברוח חס חושש להקים רצון המלך אינו חושש חס יקראנו חסון במקום שעומד או לא.

ככה חס החיים צורח מעבירה בעבור עונשה לגדל ענשה כן חסיה בריחתו. וכן לרוץ לדבר מלוא לגדל ש"כרו יגדל מרולתו. וח"ד חס יכוין לקיים רצון השי"ח בקטן כגדול יהיה מרולתו שזה לז"ל הוי רץ למלוא מחמת שהיא מלוא ולזו תרוץ לקלה כבחמורה. וכן לברוח מן העבירה כג"ל. ובחמת הוא כבוד ומיוז גדול לשמש למלך הארץ אשר אנחנו יושבים בה וכ"ש המלך ה' לבחוח וכמ"ס וה' האמירך וגו' לשון חשיבות לשמור מצותיו. ויותר מבואר במק"ל. וט' במהנה אל תהיו כעבדים כו' מ"ש שם :

אל תהי בו כו'. ע"ד מחלול (נדב ס"א). הוי לישא בישא חט"ג דלקבולי לא מיבשי למיתש מיבשי ורחיית מגדלי' בן חמיס. ועוד חז"ל (מוע"ק י"ח) חין חדם נחשד בדבר אלא ח"כ עשאו ואם לא עשה כולו עשה מקצתו ואם לאו הרהר

ולמיתש מיבשי וכנ"ל. ונתן טעם לזה שאין לך חדם שאין לו עשה. ר"ל שבחה עליו שעה רעה וחשב בלבו כן ע"כ נחשד חבל לא יעשה. ואמר אל תהי מפליג כו'. כי חין לך דבר שאין לו מקום וכבר היה לעולמים שנעשה כדבר הזה. ולכך שמור נפשך :

או יאמר אל תהי צו לכל חדם. ר"ל לשון גזל מלשון וישראל לבוזים. והשונה שלא יגזול ח"ק שלום עני כמלח"ל (ברכות ו'). ע"פ גזלת העני צבתיכם. וחין לך דבר כו'. יש מפרשים כמו דיבור. כמ"ס הרמ"ז זל"ל כי מכל דיבור נעשה רשימה למעלה. והרמז לזה לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה. כלומר אפי' כל דיבור קל היוצא מפיו עושה רושם למעלה ע"כ. ולזה כוונת רז"ל בכ"מ בלשון יראת שמים מורא שמים. ר"ל יראת מקלקול שנעשה בשמים. ולכך מזכיר העולמות העליונים כי שם הקלקול יותר והתיקון מגיע שם גם כן יותר כי לערך העולם כן הקלקול והתיקון והמלכות מוסיפין כה בצמילת של מעלה וד"ל :

מאד מאד הוי שפיל רוח. ולא יחשוב שמקיים מצות עונה במה שהוא שפיל רוח בעיניו כ"א יחשוב בחמת שחינו כלום שתקות חטוש רמה. וחין

(ו) ששכר מצוה מצוה ושכר עברה עברה : ג הוא היה אומר אל תהי בז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום : ד רבי לויטם איש יבנה אומר מאד מאד הוי (י) שפיל רוח שתקות אנוש רמה : רבי יוחנן בן ברוקא

מצפה יהושע (ו) ששכר מצוה מצוה. חס דב"א רבס פרק ט"ז. (י) שפיל רוח כו'. מט' ורן ארן ווסא פרק שלישי :

ואם מעט ימנע. וכן הרץ לקבל טובה לפי גודל הטובה היא המרווה. ח"ד חס המלך ליוהו לרוץ אז אינו חושש לזיהו דבר הוא רץ כאשר רצונו לקיים ח"ד בעבור לזיו המלך ורץ הוא בכל כחו. וכן חס המלך ליוהו לברוח חס חושש להקים רצון המלך אינו חושש חס יקראנו חסון במקום שעומד או לא.

ככה חס החיים צורח מעבירה בעבור עונשה לגדל ענשה כן חסיה בריחתו. וכן לרוץ לדבר מלוא לגדל ש"כרו יגדל מרולתו. וח"ד חס יכוין לקיים רצון השי"ח בקטן כגדול יהיה מרולתו שזה לז"ל הוי רץ למלוא מחמת שהיא מלוא ולזו תרוץ לקלה כבחמורה. וכן לברוח מן העבירה כג"ל. ובחמת הוא כבוד ומיוז גדול לשמש למלך הארץ אשר אנחנו יושבים בה וכ"ש המלך ה' לבחוח וכמ"ס וה' האמירך וגו' לשון חשיבות לשמור מצותיו. ויותר מבואר במק"ל. וט' במהנה אל תהיו כעבדים כו' מ"ש שם :

אל תהי בו כו'. ע"ד מחלול (נדב ס"א). הוי לישא בישא חט"ג דלקבולי לא מיבשי למיתש מיבשי ורחיית מגדלי' בן חמיס. ועוד חז"ל (מוע"ק י"ח) חין חדם נחשד בדבר אלא ח"כ עשאו ואם לא עשה כולו עשה מקצתו ואם לאו הרהר

ולמיתש מיבשי וכנ"ל. ונתן טעם לזה שאין לך חדם שאין לו עשה. ר"ל שבחה עליו שעה רעה וחשב בלבו כן ע"כ נחשד חבל לא יעשה. ואמר אל תהי מפליג כו'. כי חין לך דבר שאין לו מקום וכבר היה לעולמים שנעשה כדבר הזה. ולכך שמור נפשך :

או יאמר אל תהי צו לכל חדם. ר"ל לשון גזל מלשון וישראל לבוזים. והשונה שלא יגזול ח"ק שלום עני כמלח"ל (ברכות ו'). ע"פ גזלת העני צבתיכם. וחין לך דבר כו'. יש מפרשים כמו דיבור. כמ"ס הרמ"ז זל"ל כי מכל דיבור נעשה רשימה למעלה. והרמז לזה לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה. כלומר אפי' כל דיבור קל היוצא מפיו עושה רושם למעלה ע"כ. ולזה כוונת רז"ל בכ"מ בלשון יראת שמים מורא שמים. ר"ל יראת מקלקול שנעשה בשמים. ולכך מזכיר העולמות העליונים כי שם הקלקול יותר והתיקון מגיע שם גם כן יותר כי לערך העולם כן הקלקול והתיקון והמלכות מוסיפין כה בצמילת של מעלה וד"ל :

מאד מאד הוי שפיל רוח. ולא יחשוב שמקיים מצות עונה במה שהוא שפיל רוח בעיניו כ"א יחשוב בחמת שחינו כלום שתקות חטוש רמה. וחין

אבות פרק ד

ואין לו צמה להתנאות . וע' מ"ט צריש פרקין משנה א' :

אחד שונג ואחד מזויד בחלוק השם . ע"ד שכ' צוה"ק מחלילה לשון חלול . כי מלא כל

הארץ כבודו וצמקום שנטשה עבירה מסלק הוא ית"ש כביכול שכינתו ונטשה חלל . ודי להבין :

ר"י בנו אומר הלומד בו' מספיקין בידו בו' .

ע"פ מה שמלקו ר' ישמעאל טס רב"י בצרכות (ג"ה) :

דר"י ס"ל שס הגנה צהס מנהג דרך ארץ . ורשב"י

אומר אפשר אדם מורש בו' ומה אזי מקיים ואספת בו'

הא צומן שאין עושין רש"מ . [וע' בנפשה"מ שער א' פ"ה שהאר"י

צוה . ובשאר העהקות הועתק מטע מזה כאן] . ולכן אמר ר'

ישמעאל בעלמו אס רולה לילך בדרך רשב"י . הקצ"ה

עוזרו ומספיק בידו וד"ל : אל תעשם עמרה בו' . כי

לא ימלט האדם לפעמים מאבק גאווה בחחלת למודו לו

באמלט להשוב שיקראוהו רב אך לבסוף בא לשנה . ודומה

לגר דהלל (שבת ל"ה) . שנתגייר ע"מ להיות כה"ג ולבסוף

הבין שהכל הצל נגד רצון הש"ת ועיקר השכר הוא מה

שזכה לעבוד מלך הכבוד ממקצ"ה . ויפה רגע זו מל

חיי עוה"ב . והשלם שזכה להצב צאור ה' לא ימלא עונג וגם נחה משום דבר כ"א בעבודת אה' ה' וצקיס

מאותיו וזה יקר בעיניו יותר מהשכר . ולזה אמר משה ואתם הדבקים צה' אלהיכם חיים כולכם

לפי דבצתכם צה' חיים כולכם היוס זהו עיקר

החיים . אצל בחחלה לא ימלט לפעמים מרעיון שלא לשמה אך שלא יבוא לידי מעשה . ו"ס אצל אל

תעשם עמרה . שלא יבוא לידי מעשה כמו שחשבת כ"א הסוף יהי לשמה . ועוד יבואר אל תעשם עמרה

להתגדל צהס . כי לפעמים יפאר אדם וירומם מעלות

התורה מאוד וכוחו לצבור יכבדו אותו ביותר בלמדו

התורה וימכזו להתגדל ע"י עמרה שנושה להתורה מה

שמרומם אותה . אמר חלילה לך לעשות כן . כ"א תעמרה

בשביל כבודה . ולא למען כבודך . (וכ"פ המדר"ש) :

ר"א בת המכבד את התורה בו' . כי

לפעמים הילך ממסמח את עיני האדם באמרו חליו שמלוה

לת"ח שילך מליין בצנדיס מלוייסי והוא כבוד התורה

שלא יתצוה בעיני הבריות ולא יהיו דבריו נשמעין . כי

ע"כ הוא לריך לעמול בעסק להרוויח שיכול לעשות לו

בגדים לכבוד ולתפארת . וקמ"ש (שבת ק"ג) . ר"י קרא

למאני' מכבדותי . לזה אמר התנא שהוא טעות כי כל

המבזה את התורה ומחלה' אין הבגדים המכובדי' מויעלי'

לו כיון שגופו מחולל בו' . וכל המכבד את התורה ועוסק

צה חמיד גופו מכובד וח"ל לבגדים גאים ומכובדים .

או יתכן מחולל לבון חילול כמו חילול מעשר לשון חילוף . מהלף חיי עולם צמיי שעה . גאפו מחולל

מומלף ולדיק מלרה נחלך ויבוא הוא תחתיו :

הרושף עצמו מן הדין . ר"ל כשיס לו דין עס חצירו שביק דינו ואינו עומד בדין .

פורק

מצפה יהושע (ח) כל המחלל ש"ש בבתר בו' . עיין סו"ט ועיין מוס' קידושין (ד' מ"ט פ"א) ד"ס אין מקיפין . וע' מוספתא סוסי פ"א . מהא דבי אה"י רבס פ"ג . ובנו חכמים נמשה כל בו' : (ס) ר' צדוק אומר אל תעשם בו' . [ונדיס ס"ב פ"א] מס' דרך ארץ זוטא פ"ב [בג"א אל תפוש מן הציבור [לעיל פ"ב מ"ד] . ואל תשע עממן כעורכי בו' [לעיל פ"א פ"ח] . (י) ודישתמש בתגא כו' . המכבד בו' . מדרש נמדנד רבס נא"פ פ"ח (דף רכ"ד) וכן בגי' פני ר' יוסי אומר כו' . וכל הפסוק כו' . מדרש פטלי א' (ג"א פ"ד) פ"ט נמסה ומוסר וגו' .

פורק בו' שטפה בו' . שאינו חושש לנזל ולשכופה . וגם רוח- שחושב מי יכול לעשות לי מאומה :

אל תהי דן יחידי בו' . ר"ל אפי' אתה גדול הדור וכשתלך שנים קטנים ממך לא תחמר

קבלו דעתי שהרי צדיק לשפוט זולתם: שהם רשאים בו' .

שאף שאתה הרב מ"מ הלכה כמותם שהם רבים . והמה

רשאים לומר לך שאתה מוכרח לקבל דעתם . (וכ"ס המדר"ט)

שאין דן יחידי אלא אחד . כמארז"ל כי המשפט לאלהים

הוא - ר"ל שהם שופטים את ה' כציוול ששטה מוליחין

ממון שלא כדון משפטיים את הש"ת כציוול להשיב הממון

ע"י כמה סבות . לזה אמר אל יקל זאת בעיניך כי אתה

היחיד אין אתה דן אלא אחד יחידו של עולם (וכן

פי' המדר"ט) :

בל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר בו' . ר"ל מעוני מהמת עוני היינו

שמן הטוני וקח רחיה לעלמנו ואומר בלבו שבדלתי בכוונה לא נתן לו הש"ת עשירות כדי שלא יהיה

טרוד בעסקים ובנכסים ולא יהיה לו פנאי ללמוד . וזה סופו לקיימה מעושר . ג"כ פי' מהמת עושר

ר"ל שגם אם יתן לו הש"ת עשירות לא יטרדהו עסקיו מעסק התורה אע"פ שנסיון עסק התורה

בעשירות גדול יותר מנסיון הטוני . ויחשוב בלבו כי הש"ת חננו בעושר כדי שיוכל לעסוק בתורה

בלי טרדת הפרנסה . וכל המבטל את התורה מעושר . מהמת עושר כנ"ל ואומר כיון שנתן לו

הש"ת עשירות א"כ אין לו פנאי לעסוק בתורה . סופו לבעלה מעוני . היינו שגם אם יהיה עני לא

יוכל לעמוד גם בנסיון קטן ויאמר שאין לו פנאי לעסוק בתורה מהמת טרדת הפרנסה ומדוקדק לשון מעוני . מעושר . ולא אמר בטוני . בעושר . (וה"ט דוד (הגלים קס"ז) לרה ויגון אמלא ובכס ה'

אקרא . ר"ל מה שצרה ויגון יסובבני שצנתי זאת למליצה . כי כל דעבר רחמנא לעב ובדלתי

הצילתי לזה למטן אשר בשם ה' אקרא . וצנה יחודך הקושיא המפורסמת על הגרלה לכחורה משפט

המשנה . והלא אלו רואים דללו כללל הוא יש מי

שמקיים התורה מעוני ואינו בא לידי עשירות וכן להיפוך :

או יאמר המקיים את התורה מעוני בו' . שהי"ר הרע

מטריד את האדם שלא לשמוח בחלקו . ואם האדם מתגבר

עליו ולומד . סופו לקיימה מעושר . היינו שינלחנו שיהי'

במה בחלקו . וכמאמר בן עזאי ריש פרקין איזוהו עשיר

השמת בחלקו . כי אמנם לך בראשית השקידה יש לו לאדם

המלחמה עם הי"ר כי יחלוא להון רב ולחלוא וכבוד . אך לבסוף נותן אל לבו דעת

לבל לחסוך בחלה כלל ומובדל הוא מעול דר"ח

בהבלי הזמן ושמת בחלקו אף אם מטט הוא כי הוא מוסיף שלימותו . וחסת אשר בתחלה למד

התורה מעוני ר"ל מלער . בא אחר כך שלימוד מעושר ר"ל להיות שמת בחלקו . והנה כל אדם

לריך לעלות ולהוסיף שלימות וכל מי שרואה לעמוד במדרגתו ולא לעלות יותר סופו ליפול-כמ"ס במשנה

ודלא מוסיף יסיף . ואף אם כבר נלח הי"ר אם יתגרל להתגבר ולהוסיף עוד ישב ילרו עוד להרע

לו ואל יבטח ברע . רק אם כבר נלחו קל לו להיות נשמר ממנו אבל שמירה לריך כמאמר הכתוב

(הגלים ז"ג) אור זרוע לדיק ולישרי לב שמחה . ר"ל הדיק אשר עדין ילרו טורדו רק מתגבר ע"י אשר

הנה חורו הוא כמו זריעה בקרקע יודע שלבסוף ילמח אבל כעת אין לו עדיין . אבל לישרי לב מי

שלבז כבר ישר ואין לו שום עקמימות מילרו . הוא במח גם עתה בחלקו . [א"ה"ע' שערי תשובה לרבינו יונה] . והנה לאיש אשר לבז שמת בשלמותו . כל הענוני

מצפה יהושע (יב) אל תהי דן יחידי . יושלמי כנסדוין פ"א סל"א (א' פ"ב) מדרש דברים רכב א' שגאמר וכו' באחד ומי ישינו . וע' מדרש שיר שבירים א' י"ד . [ע' תוספות כנסדוין ס' ד"ס דן . יר"ב] : (יג) כל המקיים את התורה מעוני בו' . וז"ל לך . הפרי טורס (פ"ח פ"ב) פיקוקים בנז"ח (ע"ד פ"ב) הקדמת פיקויו וזכר (ס' פ"א) .

אקרא . ר"ל מה שצרה ויגון יסובבני שצנתי זאת למליצה . כי כל דעבר רחמנא לעב ובדלתי הצילתי לזה למטן אשר בשם ה' אקרא . וצנה יחודך הקושיא המפורסמת על הגרלה לכחורה משפט המשנה . והלא אלו רואים דללו כללל הוא יש מי שמקיים התורה מעוני ואינו בא לידי עשירות וכן להיפוך : או יאמר המקיים את התורה מעוני בו' . שהי"ר הרע מטריד את האדם שלא לשמוח בחלקו . ואם האדם מתגבר עליו ולומד . סופו לקיימה מעושר . היינו שינלחנו שיהי' במח בחלקו . וכמאמר בן עזאי ריש פרקין איזוהו עשיר השמת בחלקו . כי אמנם לך בראשית השקידה יש לו לאדם המלחמה עם הי"ר כי יחלוא להון רב ולחלוא וכבוד . אך לבסוף נותן אל לבו דעת לבל לחסוך בחלה כלל ומובדל הוא מעול דר"ח בהבלי הזמן ושמת בחלקו אף אם מטט הוא כי הוא מוסיף שלימותו . וחסת אשר בתחלה למד התורה מעוני ר"ל מלער . בא אחר כך שלימוד מעושר ר"ל להיות שמת בחלקו . והנה כל אדם לריך לעלות ולהוסיף שלימות וכל מי שרואה לעמוד במדרגתו ולא לעלות יותר סופו ליפול-כמ"ס במשנה ודלא מוסיף יסיף . ואף אם כבר נלח הי"ר אם יתגרל להתגבר ולהוסיף עוד ישב ילרו עוד להרע לו ואל יבטח ברע . רק אם כבר נלחו קל לו להיות נשמר ממנו אבל שמירה לריך כמאמר הכתוב (הגלים ז"ג) אור זרוע לדיק ולישרי לב שמחה . ר"ל הדיק אשר עדין ילרו טורדו רק מתגבר ע"י אשר הנה חורו הוא כמו זריעה בקרקע יודע שלבסוף ילמח אבל כעת אין לו עדיין . אבל לישרי לב מי שלבז כבר ישר ואין לו שום עקמימות מילרו . הוא במח גם עתה בחלקו . [א"ה"ע' שערי תשובה לרבינו יונה] . והנה לאיש אשר לבז שמת בשלמותו . כל הענוני

אבות פרק ד

חטוני עולם וכן צפרי עולם דומים בעיניו להבל ופד"מ אמר (ההלים כ"א) הוד והדר תשובה עליו ר"ל כי היפך חיותו הו"ד הוא דו"ה. תשובה עליו [אמר המעתיק ר"ל שר"ל שיהיה צדו ולא להיפך וז"ש

הכחשו וכו' והוא נהפך למחית ר"ל מהוד נפשה דוה להיפך כנ"ל] וגם הלער מקבל צשמחה כי צקבלת הלרה מקיים רטון צורלו וזוהו שמהחו:

הווי ממעט בעסק ועסוק בתורה • להפסידם צב"א ח"א רק מעט מעט תמטיט: והווי שפול רוח בפניו כל אדם • כי לפעמים האדם צינו לבין עמלו יבין ססרונו ויהיה עניו אך כלאהו צין הצריות ישנה הכל ויתרומם עוד לכ"א הוי שפול רוח בפני כל אדם:

אז יאמר והוי שפול רוח צפני כל אדם עפ"י מ"ס חז"ל (סוטה ה') ח"ר ת"ח לר"ך שיהא צו אחד משמנה צפמיני' (מגואות) ורנב"י אמר לא מינה ולא מקלחה. והענין הוא כי שמיני צפמיניתי הלוג

הוא קורטב כמ"ס (מקואות פ"ג מ"א צפי' הרמ"ס) ומלינו שהקורטב יכול להפך את המראה חפי' בנ' לוגין כמ"ס צמשה (מקואות פ"ג מ"ה) ג' לוגין מיס חסר קורטב שפול להיבן יין ומראהיך כמראה יין וז"ש שח"ח לר"ך שיהיה לו גאווה שמיני צפמיניתי ר"ל מראה גואות צמוך לר"ך להראות לפעמים מראה גאווה • וכענין נהוג געיאוחך צרמיס • זרוק מרה צתלמידים וכדומה • אבל רנב"י אמר שאפי' מראה הגאווה חינו רשאי-וז"ס לא מינה ולא מקלחה. ולר"ך שיהיה השפלות יכר גם על פניו מצמוך • והנה ר"מ סידר כאן ג"כ כרנב"י ולכ"א והוי שפול רוח בפני כל אדם:

בתרים בפני הפורענות • אמר צפני כי התרים

מאיר אומר (יד) הווי ממעט בעסק ועסוק בתורה (טו) והווי שפול רוח בפני כל אדם טו ואם במלת מן התורה יש לך בשלים הרבה כנגדך ואם עמלת בתורה יש לו שבר הרבה ליתן לך: **יא רבי אליעזר** בן יעקב אומר העושה מצוה אחת קונה לו פרקלים אחד (יו) והעובר עבירה אחת קונה לו קטגור אחד (י"א) תשובה ומעשי' טובים (י"ב) התרים בפני הפורענות • רבי יוחנן הבנדלר אומר כל כנסיה שהיא לשם שמים

מצפה ירושע (יד) הווי ממעט בעסק בו • כל מהכנס כהנא דני ח"ר (ט"ז) כ"ך טו חמיס מכנס טו פמעט טו • רוח בו • פ' געיל (אוס ז') וז"ג • (טו) והווי שפול בו • מדרש מהלי ט' (ג"ד ע"ג) חסן פנין חס צלות (יו) והעובר עבירה א' בו • וז"ס ויקרא רע"ט (י"ז ע"א) וזס פנתס רע"ט (רנ"ז ע"א) • (י"ח) תשובה ומע"ט בו • מדרש צמדני רכס כזא פ"ד (כ"ט) פקדי ר"א פק"צ • (י"ט) בתרים בפני בו • כלשון סוס פקדי ר"א • פק"צ כ"ח:

מגין רק במקום שאוחזו לעומת פני המורים עליו • ואם גם מלפניו ומאחוריו יזרו עליו • הלא עליו להקיף תריסין מכל לך • וכמאחז"ל צמדדש בכל אבר שפשה עבירה יעשה צו מזה להיות לתרים לו מכיון לעומת העבירה וכמ"ס דוד (ההלים ק"ט) פלגי מיס ירדו עיני על לא שמרו תורחך • כי הנה אמרו חז"ל (שבת ל"ו-) כל היואל למלממה צ"ד נטכריתות כותב לאשחוי • וז"ל לא חטא דוד צמה שלקח צה שבע כ"א צמה שראו עיניו כמ"ס (שמואל ג' י"א) וירא אשה רוחלת מעל הנג וגו' • ותקן עיניו זאה צבניה וז"ס פלגי מיס ירדו עיני על לא שמרו העינים תורחך •

בעיניו חטא וכבני העינים תיקן • ולר"ך האדם להצבון היטיב מתוך הפורענות לידע צלחיה דבר קלקל ופגס שהס מרה כנגד מרה • (ע"י נפש החיים שער"ד פכ"ט ד' י"ד-) וכמשאחז"ל (ברכות ה') חס רואה אדם שיסורין צלחיס עליו יפסש צמעיו פשש

ולא מלא יתלה צבטול תורה • ולכאורה תמוה כיון ש"ס בידו עון צטול תורה חין לך מלא יתחד מזה • אך צבר העביר רש"י ע"ג ופירש חז"ל שראויס היסורים הללו לבוא עליו • ר"ל שלא מלא עון שיהי' היסורים מדה כנגד מדה • יתלה צבטול תורה • כי צעון צטול תורה כל היסורים שצטולס ח"ו המה מדה כנגד מדה שצמו צבלימוד התורה כתוב (משלי ד) ולכל צשרו מרפא-קלהיפך ח"ו צבטול תורה-אבל צשאר עבירות לר"ך לחקן צתשובה ומע"ט לעומת החטא דוקא שצמיך מתוך הפורעניות כנ"ל ואס יתקן חטא אחר לא יוציל לזה החטא כדמיון תרים הג"ל:

לזו אמר בפני הפורענות • ר"ל אף חס הפורענות ככר צא מ"ס מנינה: כל כנסיה שהיא לרש"ש

כו' • ידוע כי בעשות האדם מלאה ומקיים מלות ה' הוא זונה עולמות עליונים קדושים כמשאול (ברכות ס"ד) אל חקרי בניך אלה בוניך • וכמ"ס (שע"ט כ"ח) ואשים דברי צפ"ר וגו' • לנטוע שמים וליסוד ארץ • וזהו שכרו

צטולם הבא שטחנים לו כל העולמות והאורות העליונים שנחטפו ע"י והוא מחשדן ומחשגג בהם צתענוגו לחי • ובהיפך ח"ו הוא זונה שלמות של שול ומוסיף כח ברע ומחיש כח פמליא של מעלה ומהרס ומחריב עולמות עליונים כמו שכתוב מהרסוך ומחריבך ממך וגו' והוא ענין הגיהנם וכן הן הנפרעין ממנו לחי מחריב מותו כפי עטשו הקצוב לו מהקב"ה כפי ענין החטא • ולחרי קיבול ענש"הם הם כלים ממלכיים כי אין להם כח ומיות רק מן העצירה • ח"ש כל נכסיה שהיא לשם שמים היינו עולמות עליונים הקדושים שנגם ונצדלו מעסק תורתו ומלותיו סופו להתקיים

כי הוא מחשדן בהם צעידון וחתנוגו ולא כי הם עולמות לנחיים וקיימים לעד • וכל כח"י שאינה לשם שמים הם העולמות שצדלו מעצ"ר אין סופה להתקיים וכנ"ל :

יהי כבוד ב' • ר"ל כי הילך מממא האדם

קנתומא ויקבל ו' • ושם נפתח ח' (כד) רש"א ג' בתרים ב' • מדרש שמואל רבס מרומס פ"ט • מדרש נחמדנ רבס פ"ד (רס"ו) וסג נשא ס"ד (רנ"ט) מדרש קבלת רבס ו' ח' פ"ט • מדרש קנתומא ויקבל ו' • שם ח' • מיקוני וזכר מיקון פ' (ק"ד פ"ח) • [וע' יומא פ"ב: ג' ויריס וברש"י • נכ"ל] • (כס) ו' תנוראמי אומר • הוי גולה ו' • (שגם קע"ו) • עגל דכ"ל רבס (ס"ד) כדון סתקום כדון סוף סבאר כסורס ונח"ה שגשו לנו כהננס פוזח פוי גולס למק"ס ב' • (כו) הוי מקרים בשלום כל ארסי' פ' כרכוס (י"ו) אמר פלו פל ריג"ל על סקדינו ארס שלום מעולם ואפי' ש"ג וכ"ל וע' גיטין (פ"ב) רב ססורא מקדים ויטיב לטו שלמא • וזסו כשלוס לל ארסי' ועב"ש [פיעל על פשטס חגיג ארס ט' • (כו) והוי זגב לאריות ב' • [מכדריין ל"ז] ירושלמי ספסדיין פ"ד פ"ל (י"ד) פ"ח • ופתולא אמר כוי רלש לשעלים ב' • וס"ק סתומס (קמ"ד) ח' קתמלי דלמי נר כר כ' מיקונים כוסי"ח (פ"ד) ח"ל (פ"ד) פ"ד • מיקומי וזכר מיקון ו' (פ"ב) פ"ב] :

סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים : יב' ר' אליעזר בן שמוע אומר (כ) יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חברך כמורא רבך (כח) ומורא רבך כמורא שמים : יג' ר' יהודה אומר הוי ידיר בתלמוד (כנ) ששגגת תלמוד עולה וזון : (כד) רבי שמעון אומר שלשה בתרים הם • בתר תורה • בתר מלכות • ובתר כהונה • ובתר שם טוב עולה על גביהן : יד (כה) ר' נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחרוך שחברוך יקימה בידך ואל בינתך אל תשען : טו רבי ינאי אומר אין בדינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים • רבי מתאי בן הרש אומר (טו) הוי מקדים בשלום כל אדם • (כו) והוי זגב לאריות

כצפה יהושע (כ) יהי כבוד תלמידך כו' • [שיל פ"ב מיו"ד נכ"ל] מכילסא וינא עמק פ"ח מכלן אמרו כו' • מדרש קנתומא כשלה ל"ו מכלן אמרו כו' • פסיקתא רבתי פ"ב ס"ח • (כח) ומורא רבך כו' • [פסחים כ"ח] וע' ירושלמי נדריס פ"ט כ"ל (י"ח פ"ב) מדרש שמואל רבס (פ"ב) מכלן אמרו חכמים כו' • מדרש קנתומא כשלה (פ"ד) מכלן אמרו חכמים כו' וע' סגל דכ"ל וסוף (ס"ד) ואם למדס מן הארס כו' סתינא ממנו כלי"ט כסורא חזירא מן השמים • וע' סוס' כ"ק (פ"ח) ר"ס לרבות : (כג) ר"א הוי וזיר בתלמוד כו' • [נכנא מ"פסא ל"ג] • (כד) ששגגת תלמוד כו' • מדרש

ומראה על הגדול ממנו שהוא מקטפי תלמידיו לכן אמר יבי כבוד כו' • אש כבוד הנראה לך לתלמידך כו' כשלך • והנראה לך לחבדך חכבדו כרכך וכו' אז תלמי ידי מוכבדך לפי האמת אשר המה צטח מדרגיה ח' נעלה יותר מכפי הנראה צעידך • אבל באמת יש לכל אחד גדר :

ששגגת תלמוד עולה וזון • כי כמו ששכר תלמוד תורה כנגד כולם • קן גם ציטול תלמוד תורה ח"ו נגד כולם לעונש • והנה כל עצירה לפי גדלה יגדל רושס שגגתה ג"כ • וציטול תלמוד תורה גדול רושס שגגו כדון לחרי :

שם טוב עולה על גביהן כי יראה היא האולר המגינה על התורה והממזות המזכמים בתוכה כמ"ס רפ"ח ולזה אמר עולה על גביהן לסוכסס וד"ל :

הוי גולה למקום תורה כו' • כמו שכתוב צלוי (דברים ל"ג) לצביו ולאמו לח רחיתיו וחת אחיו לח הכיר וגו' • יורו משפטך ליעקב • וכמ"ס (התלים כ"ו) חזי ואמי עזובוי וזו ה' יאספני • והוי זגב לאריות כו' • כי דרך הארי להגביה וצבו כן דרך הגדולים מכבדים חת

אח שמטיהם ודרך השועל להניח ראשו בין צרכיו
ק השפלים מבזים דייניהם ושופטיהם (וק פי'
המדרש שמואל):

העוה"ז דומה לפרוזודור

כזמה מקומות כי
כל מעשי האדם במלות הס
הס שכרו והוא צלמו עושה
לו השכר. והנה השכר הוא
להתענג על ה' צנועס זיו
השכינה והיחזר גדול מתקרב
יותר ומחילתו לפנים ממחילת
חבירו וזהו העונג אחימי.
וע"י התורה והמלות הס תרי"ג
הוא יותר לבוש לכל חבר וגי'
מהרמ"ח חברים ושס"ה גידים
וכשהיא מלובשת כולה
מתקרבת יותר לקונה ותחענן
ח"כ הרי האדם עושה לעלמו
הלבוש למען יוכל לכווס
לקבל השכר. וזהו כמו חס
יאמרו לאחד מנה לך הובזים
לפנמך ואני אשלם לך עוד
שכר טרחך. ומי שמתלבש
כולו עולה למעלה ומבלעדי
לבושים השוערים והשומרים
שס חין מניחין לעלות
ערטלאי וכשתלבש בלבושים
הס לו כחותם המלך ויניחוהו
השומרים עד מקום מדריגתו
ו"ס ביהושע (זכרי' ג') הכה"ג
שהיה לבוש בגדים זאחים
ושומד לפני המלך כו'. ר"ל
כיון שהיה מלובש הבגדים
הזאחים לכן עבדו המלך מלכת הלאה. ואחר כך
כשהלבישוהו מחללות ח"ל המלך ותתי לך מהלכים
למעלה למעלה ולא יעבדוך. והדברים עתיקים.
וזהו העוה"ז דומה כו'. וגם העוה"ז כבר מוכן
ועומד. רק החקן עלמך וספר סינוף בגדיך הזאחים

כדי שחובל לילך להמשתה המוכנת שס. ולאוחן
הלבושים טונו חז"ל באמרם צורח מלאך מליך.
כי כל הדברים העליונים המה חיים וכמו רוח החיה
באופנים וכן הלבזים הס חיים וזהו כוונת קונה לו
סינור אחד וד"ל:

יפה שעה אחת כו' ויפה

שעה אחת כו'
בעוה"ב י"י העיבד ע"מ שלא
לקבל פרס עיבד כמ"ס דוד
(הלים קי"ט) גמול על עבדך
אחיה ואשמרה דבךך. כי
יבקש דוד שיוחן לו גמולו
בזה העולם. והוא שימיה
ויזכה לשמור דברי ה' וזה
יקר בעיניו מכל נהרי ענין.
לזה יפה שעה ח' צנוה"ז כו'.
וחס ע"מ לקבל פרס אמר
יפה שעה אחת כו' צנוה"ז
מכל חיי עוה"ז:

אל תרצה כו' בשעת

בעספי רמוז צוה ע"ד
מארז"ל (זכח"ס ז'): טחלת
קודם לעולה. כי מתחלה
לריך לפני ה' טחול ואחר כך
יביא דרונו. וכן רמזו גם
המה רעך ורע אביך הוא
השי"ת אל תרצה צדוק
בשעה שעדיין הוא טועם
ולא כפרת פניו [ושפיר נסמך
להמנהג דלעיל לתשובה
ומע"ט כו']:

פן יראה ה' כו' יתכן

לפרש מלת פן קאי על
והשיב מעליו אפוי כי לפעמים
נגזר עליו שיה' לבז וישמחו אויביו. אך לפעמים
לא נגזר עליו כ"א העבר לבד מה שגפול אבל לא
שישמחו אויביו עליו ג"כ. ולכן בשמחך עליו יסור
ה' מעליו והשיב מעליו אפוי עליך: או יאמר בגמול
אויבך אל תשמח כמארז"ל (ג"כ כ"ב) שהטעמו
האמוראים

ואל תהי ראש לשועלים: **מז רבי**
יעקב אומר (נח) העולם הזה דומה
לפרוזודור בפני העולם הבא (כס) התקן
עצמך בפרוזודור כדי שתכנס
לפרקלין: **י"ז (ג)** הוא היה אומר
(ב) **יפה שעה אחת בתשובה**
ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי
העולם הבא **ויפה שעה אחת של**
קורת רוח בעולם הבא מכל חיי
העולם הזה: יח רבי שמעון בן
אלעזר אומר (ג) **אל תרצה את**
חברך בשעת בעסו ואל תנחמנו
בשעה שמתו מוטל לפניו ואל תשאל
לו בשעת נדרו ואל תשתדל לראותו
בשעת קלקלתו: יט (ג) שמואל
הקטן אומר (משלי כד) **בגפול אויבך**
אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך
פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב

מצפה יהושע (כח) העוה"ז דומה לפרוזודור כו'
וסי' יתרו (פ"ב ע"ב). (כס) התקן
עצמך כו'. פ' מדרש משלי (י"ז) ג"כ ע"כ. (ג) הוא
היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט כו'.
מדרש קטל רמז ד' ה' א"ר ישקב צרכי קרואי כו'.
כוח סיס אומר יפה כו' [ועי' מדר"ט כי ר' ישקב
דמשנתו כוח אביו של ראב"י]. (ב) יפה שעה א'
כו'. מדרש ויקרא רמז (פ"ג). (ג) אל הרצה כו'.
פנא דכ"א רבא (פס"ו וסי"ח) ושנו חכמים אל מרס
כו'. [ועי' נכנס (י') מנין שאין מרזין כו'].
(ג) שמואל הקטן אומר כו'. פ' מנא דני אליס
וסי' (פס"ו):

האמוראים על מיתת רב אחא בר אבא שגל אחד
 אמר אחא עמישתי • וכמ"ס התוס' סס • וגם עמוס
 לנדיק לא טוב • לכן אמר בנפול אויבך אל תשמח •
 ויותר טוב הי' לך להתפלל שיצונו ולא שימותו
 [כדנתיחו דר"מ (נרבו' יו"ד) •]

נקמה ולכן נבכחו מזיקים ומחבלים צעולם לעשות
 דין צעולם כדי שיבינו בני אדם שהוא מהשי"ת
 ויראו מלפניו כמ"ס בחובת הלבבות שהיה צוט
 מלירא מהברואים בהיות ירלח ה' עליו וצטוח
 בחסד אל כל היום וכאשר

מעליו אפו : כ אלישע בן אבויה
 אומר הלומד ילד למה הוא דומה
 לדיו כתובה על גייר חדש והלומד
 זקן למה הוא דומה לדיו בתובה על
 גייר מחוק • רבי יוסי ברבי יהודה
 איש כפר הבבלי אומר הלומד
 מן הקטנים למה הוא דומה לאוכל
 עגבים קהות ושותה יין מגתו
 והלומד מן הוקנים למה הוא דומה
 לאוכל עגבים בשולות ושותה יין
 ישן • רבי אומר (ג) אל תסתכל
 בקנקן אלא במה שיש בו • יש קנקן
 חדש מלא ישן וישן שאפילו חדש
 אין בו : בא רבי אליעזר הקפר
 אומר (ג) הקנאה והתאוה והכבוד
 מוציאין את האדם מן העולם :
 כב הוא היה אומר הילודים למות
 והמתים להחיות והחיים לידון •
 לידע להודיע ולהודע שהוא אל •
 הוא היוצר • הוא הבורא • הוא
 המבין • הוא הדיין • הוא עד • הוא
 בעל דין • והוא עתיד לידון • ברוך
 הוא שאין לפניו לא עולה ולא
 שכיחה • ולא משוא פנים • ולא
 מקח שוחד שהכל שלו • ודע שהכל
 לפי החשבון • ואל יבטיחך יצרך
 שהשאלו בית מנוס לך (ו) שעל
 כרחק אתה נוצר • ועל כרחק אתה
 נולד (ז) ועל כרחק אתה חי • ועל

וכדנתיחו דר"מ דאבא חלקי' במס'
 חגיית (ר"ג) :
 והלומד זקן למה י' בו •
 חבל מ"מ מוטיל
 שאם ירלה לחקן יכתוב בדיו
 יותר טוב ויותר יהיה ניכר
 הכתב שעליו • ור"ל שידקדק
 יותר בלימודו עתה :
 הקנאה וכו' • קנאה בין
 אדם לחבירו •
 חלואה בין אדם למקום • כבוד
 על גביה • ומבלה עי"ז ימיו
 כדפיט המותרות ומוליחין
 לחוה מן העולם :

הילודים למות יי עיקר
 מיי האדם הוא
 אחר התמיה ונולד שימות
 ולא"כ ימיה • ו"ס והמתים
 להחיות והחיים לידון כי אחר
 התמיה יהיה יום הדין הגדול
 כמו שכתוב (דניאל י"ג) ורבים
 מישי וגו' חלה וגו' ואמר
 החיים לידון לידע להודיע
 כו' כי אמנם עובדי העבירה
 חיו ע"ד נקמה רק הוא ע"ד
 (תהלים ז') חסד חנוט עד
 דכל וחאמר טובו בני אדם
 ר"ל כדי שיצונו חבל לא ע"ד

כרחק אתה מת • ועל כרחק אתה עתיד ליתן דין וחשבון
 הקדוש ברוך הוא : ר' חנניא וכו'

מצפה יהושע (ז) אל תסתכל בקנקן בו • ע' מדרש בשם מהר"ם אלשיך • וע' מיקוני זוכר מיקוני ד' (טו) מיקון כ"א (כ"ה)
 וע' מיקון ס"ט (קט"ו ע"ה) • (ס) הקנאה והתאוה כו' • סיקי ר"ס ריש פסק י"ג ולא כס' ר"א סקני • (ז) שעל כרחק
 אתה נוצר בו • מדרש מנחמת סקוני ג' • (ז) וע"כ אתה חי • [יחס' מניפוס (למ"ד ע"ה) ד"ס הכל גרסי לסיק' • כגרי"ג] •